

Anglické nepředložkové ekvivalenty českých předložek

Aleš Klégr, Markéta Malá, Pavlína Šaldová

Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze

Abstract

English non-prepositional translation equivalents of Czech prepositions

Translation experience shows that in contrast to the focus of bilingual dictionaries on direct formal equivalents of the same word-class, translation equivalence is frequently achieved by other means. Thanks to parallel corpora which significantly simplify and speed up data collection, it is now possible to quantify the proportion of direct and indirect equivalents and determine what the indirect equivalents are like and why. The paper draws on an ongoing study of English equivalents of Czech prepositions and addresses non-prepositional translation equivalents. The results show that some 25 per cent of the equivalents are in fact non-prepositional, a number far from negligible. These equivalents fall into two broad subgroups, lexical-structural and implied equivalents. The paper analyzes them in order to identify and describe the range of translation strategies these equivalents represent.

1. Úvod

Tato studie je součástí širšího projektu, který s využitím překladového paralelního korpusu zkoumá anglické textové/překladové ekvivalenty nejfrekventovanějších českých předložek v literárních textech (Klégr, Malá 2009; Malá, Šaldová, Klégr 2010). Z frekvenčních slovníků pro češtinu a angličtinu vyplývá, že předložky patří k nejužívanějším slovním druhům v obou jazycích. Mezi prvními 30 nejfrekventovanějšími slovy se v češtině objevuje 10 předložek (Čermák, Křen a kol. 2004): *v/ve* (2.), *na* (5.), *s/se* (7.), *z/ze* (8.), *o/vo* (11.), *do* (13.), *k/ke/ku* (15.), *za* (17.), *pro* (19.), *po* (25.). V novějším frekvenčním slovníku (Čermák, Křen a kol. 2011) je až na jednu výjimku (*o, do*) pořadí stejné, liší se jen frekvence výskytu: *v* (5.), *na* (6.), *s* (10.), *z* (13.), *do* (18.), *o* (19.), *k* (20.), *za* (26.), *pro* (32.), *po* (35.). V angličtině (Leech, Rayson, Wilson, 2001) mezi prvními 30 nacházíme kupodivu jen 9 předložek: *of* (2.), *in* (5.), *to* (8.), *for* (11.), *with* (13.), *on* (16.), *by* (18.), *at* (20.), *from* (29.). Ačkoli jsou předložky jedním z nejčastějších zdrojů chyb českých mluvčích angličtiny, kontrastivních studií, které by se vztahem českých a anglických předložek zabývaly, je jen mizivě.

Díky existenci paralelního anglicko-českého a česko-anglického korpusu (budovaného v rámci projektu InterCorp, ÚČNK FF UK) bylo možno zahájit podrobnější výzkum této problematiky, který se soustřeďuje na ekvivalenty prvních pěti

českých předložek: *v, na, s, z, o*. Cílem projektu je alespoň zčásti zaplnit mezeru v kontrastivním popisu předložek a obohatit tak teoretický popis tohoto slovního druhu a vytvořit materiálovou bázi pro účely aplikované lingvistiky a lexikografie. V rámci projektu bylo ze tří paralelních párů literárních textů (Klíma, Kundera, Viewegh; viz bibliografie) shromážděno po 200 konsekutivních výskytů z každého textu, tj. 600 dokladů pro každou předložku (celkem 3000 výskytů v českých originálech, 3 000 konkordančních dokladů v anglických překladech), a proveden kvantitativní a kvalitativní rozbor jejich ekvivalentů. Z předběžných výsledků projektu vyplývá několik zajímavých zjištění, např. je zde značná asymetrie mezi českými a anglickými předložkami (česká předložka je zpravidla překládána několika předložkou jako dominantní způsob překladu. Pro tuto studii je ale nejzajímavější konstatování, že při překladu českých předložek (předložkových frází) tvoří více než jednu čtvrtinu (27,8%) ekvivalenty nepředložkově (Tab. 1). To je velmi významný podíl, a proto je těmto ekvivalentům věnována zvláštní pozornost.

ekvivalenty / předložky	v	na	s	z	o	celkem	
předložkové	437	441	422	459	406	2165	72,2%
nepředložkové: lexikálně-strukturní	120	126	154	115	186	701	23,4%
nepředložkové: implikované	43	33	24	26	8	134	4,4%
celkem	600	600	600	600	600	3000	100,0%

Tabulka 1: Distribuce předložkových a nepředložkových ekvivalentů v celém souboru projektu

2. Nepředložkové ekvivalenty

S ohledem na omezený rozsah se studie soustřeďuje na nepředložkové ekvivalenty pouze dvou z pěti zkoumaných českých předložek: *v, s*. Jelikož skutečností, že při překladu českých předložek se ve více než čtvrtině případů neobjevuje v angličtině předložka, není ve slovnících a gramatikách věnována systematická pozornost, klade si studie za cíl tyto případy popsat a ukázat, čím je to způsobeno. Mluvíme-li o ekvivalentech předložky, je třeba říci, že nejde přesně vzato o překlad samotné předložky, ale o překlad předložkové fráze (v níž je předložka řídicí člen doplněný nominální složkou) nebo o viceslovný výraz (jehož je předložka součástí). Anglické ekvivalenty jsou rozděleny na dvě základní kategorie: předložkové a nepředložkové. Za předložkový ekvivalent je považován překlad, kdy české předložce a jejímu komplementu přímo odpovídá anglická předložka a její komplement bez ohledu na to, zda funkce a význam české předložkové fráze přesně odpovídá anglické předložkové frázi.

Nepředložkové ekvivalenty jsou podrozděleny do dvou skupin: lexikálně-strukturní a implikované ekvivalenty. **Lexikálně-strukturní ekvivalenty** spočívají

v lexikální a/nebo strukturní (gramatické) transpozici české předložkové fráze, která činí předložku v cílovém textu redundantní, zatímco předložkový komplement (jeho pojmový význam) je zachován buď jako forma slova nebo jako vázaný morém: *Obrátila své hnědé oči v sloup – She rolled her brown eyes upwards; noví druzi v práci – new workmates*. Implikované ekvivalenty jsou do určité míry sporná skupina v tom smyslu, že česká předložka ani její komplement nemají v překladu formální korelát a nejde tedy striktně vzato o ekvivalent. Přesto sdělení v zásadě zůstává v překladu zachováno, možná jen v méně explicitní podobě, protože informace obsažená v předložkové frázi je v cílovém textu snadno vyvoditelná z některé z jeho částí, a tedy (do určité míry) redundantní: *Tomáš v sobě necítil žádný soucit – Tomas felt no compassion*.

Studie pracuje se souborem 341 nepředložkových ekvivalentů, které představují 28,4% všech ekvivalentů předložek v, z (viz. Tab. 2). Soubor byly získány ze stejných pramenů (Klíma, Kundera, Viewegh) a stejnou metodou (prvních 200 výskytů z každého pramenu), jako tomu bylo v celém projektu. Z celkového počtu 341 nepředložkových ekvivalentů je 274 ekvivalentů lexikálně-strukturních (80,6%) a 67 implikovaných (19,4%).

ekvivalenty / předložky	v	s	celkem	%
předložkové	437	422	859	71,6
nepředložkové	163	178	341	28,4
lexikálně-strukturní	120	154	274	80,6
implikované	43	24	67	19,4
celkem	600	600	1200	100,0 100,0

Tabulka 2: Distribuce anglických ekvivalentů v, s

Studie má odpověď na tyto základní otázky: která z užití českých předložkových frází jsou překládána nepředložkovými ekvivalenty, jaká je distribuce ekvivalentů podle jejich povahy a vztah s funkcí české předložkové fráze a zda tu existují výraznější tendence systémové povahy lišící se od individuálních řešení. Rozbor je proveden po předložkách a v jednotlivých textech, potom následuje celkový pohled na soubor.

Je třeba říci, že obě podkategorie ekvivalentů, lexikálně-strukturní a implikované, tvoří kontinuum s různou mírou volného překladu a zahrnují celou škálu možností, mnohdy velmi obtížně formálně popsatelných. Přitom výchozí rozbor užití české předložky (funkce předložkové fráze) je sám o sobě poměrně složitý a zasloužil by si podrobnější komentář, na který zde není místo. Přináší totiž řadu problémů, nutnost řešit konkrétní, často hraniční případy, kdy rozhodnutí, o jakou funkci jde, závisí na teoretickém rámci a mnohdy tentýž případ by mohl být posouzen různými posuzovateli jinak. Tvrdým oříškem je zejména odlišení objektové a adverbialní funkce české předložkové fráze, kdy obvyklá kritéria, jako je sémantika slovesa, obligatornost a pohyblivost předložkové fráze apod. nedá-

vají jednoznačnou odpověď. Situaci komplikuje i skutečnost, že při srovnávání s angličtinou se střetávají dvě poměrně odlišné gramatické tradice, dva odlišné pohledy, které je nutno sladit. Za zmínku stojí např. odlišná situace, pokud jde o sponová slovesa nebo o pojetí přívlastku (v anglosaském tradici považovaného za součást substantivní fráze, nikoli za samostatný větný člen) atd. Rozbor komplikuje i skutečnost, že originál stejně jako překlad jsou nepochybně výslednicí fungování dvou obecných principů, které Sinclair (1991, 109-113) označuje jako princip „volného výběru“ (the open-choice principle, označovaný někdy jako terminologická tendence) gramaticky determinovaných voleb při tvoření textu a princip „idiomatický“ (the idiom principle, tzv. frazeologická tendence), lexikálně podmíněné faktory vytváření textu. Hranice mezi tím, kdy je smysluplné uplatňovat gramatickou analýzu a kdy konkrétní užití je záležitostí frazeologie, je opět často nezfetelná. Do jisté míry může být oporou při posuzování funkce českých předložkových frází překlad, který je vlastně interpretací českého textu, na druhé straně ne vždy překladatel interpretuje text správně. Jinými slovy, aniž bychom se snažili zbavit odpovědnosti za správnost předkládaných údajů a výsledků, je třeba je brát s vědomím jisté míry možné odchylky.

3. Lexikálně-strukturní ekvivalenty

Jedná se o divergentní protějšky z hlediska formálního, na rovině fráze – české předložkové frázi zde odpovídá jiný typ fráze anglické (nominální fráze, adverbialní, adjektivní nebo verbální fráze). Na vyšší syntaktické rovině, větně-členské, můžeme korespondenci popsat buď jako případy syntaktické konstantnosti (např. v češtině má předložková fráze funkci příslovečného určení, kterému v anglickém překladu odpovídá adverbiale realizované ovšem adverbialní frází, např. *ty bys uměla žít v cizině* – *Could you live abroad*) nebo divergence (např. protějškem české předložkové vazby ve funkci adverbiale je anglický přímý předmět realizovaný nominální frází, např. *Ocital se v magickém poli Parmenidově* – *He had entered Parmenides' magic field*).

Naše klasifikace překladových ekvivalentů je založena primárně na syntaktické funkci anglického ekvivalentu (Op – přímý předmět, S – podmět, apod.). Přihlíží se také k tomu, jaká je realizační forma anglického ekvivalentu (Adv – adverbialní fráze, PPs – participiální postmodifikátor, apod.) a jakou větně-členskou funkci má česká předložková vazba (Vt – přímý předmět anglického tranzitivního slovesa, který je protějškem předložkového předmětu českého, Op – přímý předmět odpovídající českému příslovečnému určení). Jako zvláštní skupinu ekvivalentů vyčleňujeme spojky, relativna a komplexní předložky, které samostatně větné členy netvoří, a formule nekompozitního charakteru.

Zatímco u většiny předložkových vazeb lze identifikovat anglický ekvivalent a zařadit ho do jedné z kategorií, ekvivalenty označené jako R, respektive Rv, zahrnují restrukturační jako volný překlad (modulaci), v níž se ekvivalent komplementu české předložky může objevit v různých rolích a je těžké hledat společ-

ného jmenovatele. Na základě formální realizace ekvivalentu lze jako zvláštní podskupinu vylénit restrukturuaci ne/finitní vedlejší větou.

■ 3.1. Lexikálně-strukturní ekvivalenty předložky v/ve

Situaci v souboru ekvivalentů předložky v celkově i v jednotlivých překladech popisuje Tabulka 3. Stejně jak to ukázala předběžná analýza předložkových ekvivalentů, překlady se od sebe znatelně liší i pokud jde o obě skupiny nepředložkových ekvivalentů. Vedle odlišností ve stylu autorů originálů samotných lze hlavní příčinu rozdílů v distribuci překladových ekvivalentů mezi překlady hledat v různém přístupu překladatelů. Překladatel Klíma textu, zdá se, upřednostňuje doslovnější, přímý překlad, překladatel Kundera častěji preferuje volnější, nepřímý překlad (o 15,5 % méně předložkových překladů, 3x více implikovaných ekvivalentů). Překladatel Viewegha stojí někde uprostřed.

Typ ekvivalentu / Autor	Klíma	Kundera	Viewegh	Celkem
předložkový ekvivalent	163	132	142	437
lexikálně-strukturní ekvivalent	29	43	48	120
implikovaný ekvivalent	8	25	10	43
Celkem	200	200	200	600

Tabulka 3: Distribuce ekvivalentů předložky v

Co se týče funkce české předložky v (předložkové fráze) s nepředložkovým ekvivalentem, v drtivé většině jde o užití adverbialní (86 výskytů, 71,6 %), v 11 případech byla předložka součástí předložkového slovesa, v 7 případech součástí komplexního slovesa (tzn. slovesa, jehož význam je disociován do několika slov, v tomto případě slovesa a předložkové fráze, např. *mít v moci*), v 9 případech měla předložková fráze funkci postponovaného přívlastku a v 7 případech byla předložková fráze užitá jako syntaktické adjektivum v roli jmenné části přísudku (*být v pořádku*).

Zatímco spektrum funkcí českých předložkových frází s v je relativně úzké, popis transpozic v Tab. 4, k nimž při překladu dochází, je mnohem rozmanitější a různorodější. Česká předložková fráze (předložka+substantivum) je buď redukována na substantivum nebo je substantivní komplement transponován na jiný slovní druh (kognátní i nekognátní) a podle toho se mění jeho syntaktická funkce. Z hlediska popisu je někdy výhodnější uvést nový slovní druh, který zároveň implikuje větněčlenskou funkci (Adv, adverbium ve funkci adverbiale, někdy naopak syntaktickou funkci, která implikuje slovní druh (Op, S, substantivum bez předložky). Zvláštním případem je lexikální ekvivalent, kterým se míní překlad anglickým slovesem, jehož význam zahrnuje vedle významu českého slovesa i význam české předložkové fráze (*postávali kolem v hojném počtu* – *were thronging around*), dále restrukturaace a změna valence slovesa z předložkového na tranzitivní.

autor/ ekvivalent	S	Nom Pred	O			Adverbiale		Modif.		V	Restruktur		jiné			celkem
			Op	Vt	Vk	Adv	AdvI	Prm	PPs		Lx	R	Rv	Kon	Rel	
Klíma	6	-	-	5	1	1	-	4	-	2	4	3	1	2	-	29
Kundera	4	-	8	2	2	9	3	3	-	2	2	2	4	-	2	43
Viewegh	9	7	1	4	1	11	1	2	1	4	4	1	2	-	-	48
celkem	19	7	9	11	4	21	4	9	1	8	10	6	7	2	2	120

Tabulka 4: Přehled lexikálně-strukturních ekvivalentů české předložky v

Zkratky: **S** podmět; **NomPred** jmenná část přísudku; **O** předmět; **Op** přímý předmět (z adverbiale), **Vt** přímý předmět (z předložkového předmětu), **Vk** předmět komplexního slovesa bez předložky; **Adverbiale:** **Adv** příslovcené určení, **AdvI** adverbiální intenzifikátor; **Modifikátor** substantiva: **Prm** premodifikátor, **PPs** participiální posmodifikátor; **V - Lx** lexikální ekvivalent slovesný; **Restrukturace:** **R** restrukturační; **Rv** restrukturační ne/finitní vedlejší věta; jiné protějšky: **Kon** spojka; **Rel** relativum; **PrK** komplexní předložka

Přes relativně velké množství různých skupin polovinu (50%) všech lexikálně-strukturních ekvivalentů české předložky v tvoří tři typy ekvivalentů (příslovce, podmět, restrukturační). V pořadí podle četnosti vypadá přehled ekvivalentů takto:

Překlad **příslovcem** nebo lexikalizovanou nepředložkovou substantivní frází s adverbiálním významem (25x):

ty bys uměla žít v cizině – Could you live abroad

Jsi v poslední době velice roztržitý – You've been very absent-minded lately

že mu to přirovnání ve skutečnosti zalichotilo – he was actually flattered by the analogy v každém týdnu vysedával nad – every week sitting over

Pak jsem jednou v nocí procitl – And then one night I awoke

abych v příštím okamžiku zděšeně zaznamenal – to discover to my horror the very next moment

Z tohoto počtu jde ve čtyřech případech o překlad záporným intenzifikátorem *never*, který jasně ukazuje na intenzifikační funkci české předložkové vazby v životě:

v životě by s ní už nemluvil – Tomas would never have spoken to her again

že v životě neměl lepší přítelkyni - he had never had a better friend

ještě nikdy v životě jsem neviděl stébla trávy – I had never before examined a blade of grass

Transpozice českého adverbiale realizovaného předložkovou vazbou na **podmět** (19x): existence adverbálních podmětů v angličtině souvisí s jejím analytickým charakterem. Jak připomíná Dušková (1985, 399): „Slovesledná pravidla vyžadují, aby v oznamovací větě podmět stál před slovesem určitým (většinou na počátku věty), což je zároveň při normálním rozložení výpovědní dynamičnosti i pozice tématu. Toto poziční spojení podmětu a tématu vede k tomu, že jsou jako podmět konstruovány i tematické prvky se sémantikou okolnostní (míst-

ní, časovou aj.), příčinnou aj., které v jazycích s volným slovosledem jako čeština bývají konstruovány jako adverbialní určení.“ Typické příklady jsou:

V šatně mi připadalo ještě pochmurněji – The locker room seemed to me even more depressing

taštičku, v níž jsem měl tři malé sladké bochánky - small leather case which contained three small sweet buns

Seděli jsme ve třech v mé pracovně – The three of us sat in my study

To byl důvod, proč měl ve svém bytě jen jeden gauč – That was why his flat had only the one bed

Ve městě bylo pět hotelů – The town had several hotels

V jeho hlase nebyl sebemenší náznak pokání – His voice betrayed not the slightest regret

V opáleném obličej měl spoustu vrásek – His tanned face was wrinkled

Ekvivalenty označené jako **restrukturace** (16x) zahrnují restrukturuaci jako volný překlad (modulaci), v níž se ekvivalent komplementu české předložky může objevit v různých rolích, a je těžké hledat společného jmenovatele (10x):

kteřá jen v lepším a méně pravděpodobném případě pocházela z vodovodu - which might just have, but most probably did not, come from a tap

hraná hlavička a v ní šibalská lidská očka - a sharp-edged little head with small, impish, human eyes

ona byla teprve v první předsíni snu – she had gone no farther than dream's antechamber

Mohlo by jí to pomoci, aby se líp vyznala sama v sobě – It might assist her self-awareness

zkusili si chvíli v klidu nezávazně popovídat – try to have a calm and non-committal chat

Zvláštní podskupinu tvoří **restrukturace ne/finitní vedlejší větou** (6x). Je možné říct, že angličtina tady volí, překvapivě, méně nominální, explicitnější vyjádření než čeština:

V tom případě si lehnete - If that happens you lie down

na cizí věci i kliky sahala jenom v rukavičce – she would touch other people's possessions and doorknobs only when wearing gloves

Odpověděla v rozpacích, že – Embarrassed, she answered that

V podání inženýra lidských duší – As performed by the engineer of human souls

Poměrně častý je překlad českého předložkového nebo komplexního slovesa anglickým **tranzitivním slovesem** (11x), substantivum komplementující českou předložku se konstruuje jako přímý předmět anglického slovesa:

Viděla v něm věrně vyjádření své povahy - she saw it as the true expression of her nature

Potkali jsme se a našli v sobě zalíbení – We just met and found we liked each other

pokračovaly v pochůzce – and continued their promenade

Do pozice anglického přímého **předmětu** bylo transponováno také 9 českých

předložkových frází v adverbialní funkci:

Snažíme se v ní číst – We read its message

Přece jsem nepřišel jen v jedné ponožce – I wasn't wearing only one sock when I came, was I

Ocitl se v magickém poli Parmenidově – He had entered Parmenides' magic field

ostatní milenky by se octly ve druhořadém postavení – his other mistresses would assume inferior status

Velmi běžný je překlad atributivní nebo adverbialní předložkové fráze formou **premodifikátoru** (9x), nejčastěji adjektivního (ale i posesivního nebo jako první složky kompozita):

mladý zavalitý kretének s tikem ve tváři – A squat young idiot with a nervous facial tic

jako měsíc v úplňku – like a full moon

zároveň se ve mně posilovala plachost – at the same time my timidity ... increased

aby v pondělí zase mohl sírat dolů – to gather strength for his Monday shift

ředitele Základní školy Vladislava Vančury ve Zbraslavi – the Principal of Zbraslav's Vladislav Vancura Elementary School

mí noví druzi v práci – my new workmates

V několika případech byla česká předložková fráze součástí komplexní spojky (7x) nebo vztazného zájmena (2x) a při překladu je vynechána. Ekvivalent označujeme jako **konektor**:

Ve chvíli, kdy jejich kroky už na schodech rozdupaly ticho – The moment their footsteps on the stairs shattered the silence

Už ve chvíli, kdy odcházel za některou z milenek – Even as he set out to visit another woman

do sklepení, v němž i v nejparnějším létě – the cellar where, even at the height of summer

Přesně v okamžiku, kdy jsem mohl konstatovat – No sooner had I ascertained

Výše zmíněný **lexikální ekvivalent** – fúze českého slovesa a předložkové vazby v anglickém verbálním ekvivalentu – se objevil bez výjimky ve všech překladech (8x):

pak teprve v kruzích klesaly k zemi – before circling down to the ground

ve vývrte se zřítilo k zemi – spun to the ground

jak se v rychlosti obléká – as he threw on his clothes

udržovat ji v dobré náladě – buck her up

táhal jsem se v duchu – I wondered

Naopak záležitostí jednoho textu byl výskyt české předložkové fráze ve funkci jmenné části přísudku s **adjektivním ekvivalentem** (7x):

Je to celkem v normě – it's fairly normal

To je v pořádku – It's all right

přesto jsem zůstal jaksi ve střehu – but I was still a bit wary

Lexikální nesystémovou záležitostí je překlad **komplexním slovesem** neobsahujícím předložku, které je ekvivalentem českého komplexního slovesa, jehož součástí naopak je předložková fráze (4):

copak máš rozum v prdeli - Have you lost your marbles

Měl její spánek zcela v moci – He had complete control over her sleep

Je v plné kompetenci pana ředitele, aby rozhodl – Principal has full powers to determine

Vzácněji je překládána samotná předložka výrazem, který lze považovat za **komplexní předložku** (2x):

duše byla až někde v žaludku – her soul lay somewhere at the level of her stomach

Pouze jednou se objevil překlad atributivní předložkové fráze **participiální postmodifikací**, který je častější s předložkou s:

v manažerském křesle v kombinaci dřeva a pravé kůže - the executive chair made of wood and real leather

Základní tendence při překladu 120 výskytů české předložky v (její předložkové fráze) s lexikálně-strukturním ekvivalentem se u čtyřech hlavních užití této předložky dají souhrnně popsat takto: česká **adverbiální předložková fráze** (85; 70,8%) je nejčastěji překládána anglickým *příslovcem* (v širším pojetí; 24), *substantivem v podmětu* (19), *restrukturací* (12) a *substantivem v předmětu* (11); **předložkové sloveso** je nejčastěji překládáno *tranzitivním slovesem* (8), postponovaná **atributivní předložková fráze** *premodifikátorem* (6) a **komplexní sloveso** *komplexním slovesem* bez účasti předložky (4).

Většinu případů lze primárně považovat za lexikální záležitost, tzn. posun při překladu je podmíněn charakterem lexikální jednotky, která je užitá jako ekvivalent buď české předložkové fráze nebo jednotky nadřazené této frázi. Typickým příkladem je užití *přechodného slovesa* místo předložkového (změna valence slovesa) nebo nahrazení komplexního slovesa (obsahujícího předložkovou frázi) jiným typem komplexního slovesa. Jako systémové odlišnosti lze hodnotit nejspíše tyto tři skupiny jevů: Adv > S, předložková fráze+konektor > konektor, postmodifikující předložková fráze > participiální postmodifikátor. Specifické pro tuto předložku jsou zejména první dva případy.

■ 3.2. Lexikálně-strukturní ekvivalenty předložky *s/se*

Z údajů v Tab. 5 vysvítá, že překladatelské postupy u jednotlivých textů se opět liší, i pokud jde o překlad předložky *s*. Výrazně se odlišuje Kunderův překlad, co do počtu nepředložkových ekvivalentů i poměru mezi lexikálně-strukturními a implikovanými ekvivalenty. Naopak překlady Klíмова a Vieweghova textu jsou z hlediska distribuce předložkových i obou skupin nepředložkových ekvivalentů předložky *s* podobné.

Typ ekvivalentu / Autor	Klíma	Kundera	Viewegh	Celkem
předložkový ekvivalent	149	125	148	422
lexikálně-strukturní ekvivalent	48	58	48	154
implikovaný ekvivalent	3	17	4	24
Celkem	200	200	200	600

Tabulka 5: Distribuce ekvivalentů předložky *s*

Co se týče funkce českých předložkových frází, které byly přeloženy nepředložkovými ekvivalenty, nejvíce jich bylo užito v adverbialní funkci (50), vysoký je i počet postponovaných přívlastkových frází (42) a stejně tak předložkových sloves (42). Výrazně méně se vyskytlo komplexních sloves obsahujících frázi *s* předložkou *s* (16), dvakrát se objevila formule (např. *s pozdravem*), jednou se vyskytlo předložkové doplnění adjektiva (*ženatý s*) a komplexní předložka (*s pomocí*).

autor/ ekvivalent	S	Nom Pred	O			Adv	Modif			V Lx	NN	Restr		PrK	F	celkem
			Op	Vt	Vk		Prm	PPs	R			Rv				
Klíma	3	-	3	11	5	6	5	3	3	5	2	1	-	1	48	
Kundera	5!	-	2	19	10	2	4	4	1	6	3	2	-	-	58	
Viewegh	3	1	3	10	2	2	9	3	-	7	3	3	1	1	48	
celkem	11	1	8	40	17	10	18	10	4	18	8	6	1	2	154	

Tabulka 6: Přehled lexikálně-strukturních ekvivalentů české předložky *s*

Zkratky: **S** podmět; **NomPred** jmenná část přísudku (nebo doplněk předmětu); **O** předmět; **Op** přímý předmět (z adverbiale), **Vt** přímý předmět (z předložkového předmětu), **Vk** předmět komplexního slovesa bez předložky; **Adv** příslovecné určení; **Modifikátor** substantiva; **Prm** premodifikátor, **PPs** participiální posmodifikátor; **V - Lx** lexikální ekvivalent slovesný; **Restrukturace:** **R** restrukturační; **Rv** restrukturační ne/finitní vedlejší věta; jiné protějšky: **PrK** komplexní předložka; **F** formule/fráze

Ve srovnání s předchozí předložkou nacházíme v distribuci ekvivalentů předložky *s* řadu odlišností. Jako ekvivalent zcela chybí adverbialní intenzifikátory a konektory, naopak se objevují nové typy, formule a koordinační spojení. Také

frekvence jednotlivých typů je odlišná – zatímco u ekvivalentů předložky v dominovaly adverbium, subjekt a restrukturační předložka s má na předních místech čtyři zcela jiné dominantní ekvivalenty, tranzitivní sloveso (40x !), koordinační spojení, premodifikátor a komplexní sloveso, které tvoří 60,4% z celkového počtu ekvivalentů.

Přehled ekvivalentů (jde vesměs o stejné typy jako u předchozí předložky, proto není třeba je popisovat) v pořadí podle četnosti je následující:

Tranzitivní sloveso (40 x):

neopráta se znovu se mnou scházet – she wouldn't have wished to meet me again
stateční požárníci zápasili se živlem – gallant firemen fighting it
diví se, proč se s ní vůbec loučím – surprised that I am leaving her already
důstojníků, s nimiž jsem se setkal – officers I had encountered
těšil se s nimi – shared their joys
objímal jsem se s ní – I embraced her
vždyť se s ní tehdy viděl teprve podruhé v životě – he had seen her only once before in his life
se rozvedl se svou první ženou – he had divorced his wife,
jako kdyby se se mnou znaly odjakživa – Like old friends, people who'd known me for ever
oženil se s ní – he married her
spojit se s nějakou modelkou – You'd have to get yourself a model first
Dneska hraju s Petrem Čermákem – Today I'm playing Petr Cermak

Koordinační spojení (18 x):

Pili jsme víno, my se ženou spíše jenom symbolicky – We were drinking wine, myself and my wife just to be polite
vzal jsem ji s kapitánem – the captain and I got hold of it
ředitel mi půjčil svůj vůz se šoférem – the president lent me his car and his driver
na jejíž obálce byla zobrazena metařská kárka i s koštětem – the cover of which was a street-sweeping truck and a broom
odvezl ho i s ní zpátky k sobě – he ... took it and her home
jednoho dne se ocitl s Terezou a s Kareninem – one day he and Tereza and Karenin found themselves
Obědvati jsme s Králem sami – Kral and I lunched alone
Hanka s Kamilou se loudavě přišouraly – Hanka and Kamila shuffled up
Toto ... propojení nahoty s nenávisť – That ... coupling of nakedness and hostility

Premodifikátor (18 x):

pytle se zátěží – ballast bags
pouzdro s pistolí – his pistol holster
první pytel s pískem – the first sand-filled bag
lahvičku s tišící medicinou – a medicine bottle

klobouk se širokou střešou – a broad-brimmed hat
zelenobílé tričko s límečkem – a green-and-white polo shirt
konvička s kávou – a coffee pot
zbraslavských skautů se zástavou - standard-bearing Zbraslav Scouts

Komplexní sloveso, tj. tzn. složený slovesný výraz obsahující vedle slovesa další prvky, nikoli ale předložku (17 x):

konečně zatočil s Frantou – he'd finally teach that Franta a lesson
že to ... ještě jednou zkusím s pravdou – to give the truth a try once more
nebyl s to jí poslat ani pohlednici – he could not even bring himself to send a postcard
nejsem s to přesně vymezit – I am unable to define clearly what
Byl jsem s to však vnímat – I was able only to comprehend

Podmět (11 x):

s kamenem je to skoro jako se mnou – that stone was almost like me

Tato skupina zahrnuje i případy spojující převedení na podmět a současně koordinační spojení:

chvíli se mnou rozmlouvala – we chatted for a while
a dobře si s ním rozuměl – we got on well together
Nasedl s ní do auta – The two of them got into his car
zplodil s ní jednoho syna – they had a son
A tak s ní strávil ve městě dvě hodiny – So during the two hours they spent walking the city

Příslovce (10 x):

s vyzývavým vzdorem čučela - rebelliously staring at the window
Všichni jsme s napětím pozorovali - We were all intently watching
vlaky s hukotem jezdily – the trains would noisily roar past
ženy, které jí kdysi říkaly s radostí – women who used to tell her cheerfully
nemůžeme se s chladným srdcem dívat – we cannot look on coolly
s největší pravděpodobností – most likely
řekl Král s převahou – said Kral loftily

Participiální postmodifikace (10 x):

dřevěné regály s jejími výtvy – wooden shelves holding her work
oblévaly mě ve vlnách blaženost s úzkostí – I was engulfed by a wave of joy mingled
with sadness
věže s lopatkami větrných mlýnů – turrets carrying windmill sails
pohlednici s pozdravem – a postcard asking her how she was
košík s malým Mojžíšem – the basket carrying little Moses
polystyrénová deska se spoustou ručně psaných poznámek – a polystyrene board covered
with hand-written notes

Předmět (8 x):

Zastavil se s vozíkem na prostranství – He'd draw up his cart in the open space
Šla ke dveřím se mnou – She saw me to the door
mohla s ním chodit na dlouhé procházky – she ... could take him on long walks
čekat s nastavenou rukou – hold out a begging bowl

Restrukturace (8 x):

Dostal milost s tím, že musil za trest po tři léta očišťovat městské ulice – was then reprieved and instead sentenced to clean the streets
protože má potíže s nespavostí – because he was an insomniac
mohl jen mlčet a se sklopenou hlavou hládit Terezu – his only reaction was to hang his head and stroke her hand without a word
dělala fotografie s velkou horlivostí, ale – no matter how enthusiastic she was about taking pictures
s jehož pomocí si vyřizuje spory s oponenty – becoming a tool for settling scores with his opponents
Hleděl jsem na něho s upřímným uznáním – I gave him a look of sincere appreciation

Restrukturace vedlejší větou (6 x):

se stejným smíchem jí teď vysvětlovaly – Laughing the same laugh, they told her
jak vleče těžký kufr v jedné ruce, vodítko s Kareninem v druhé – lugging her heavy suitcase in one hand and leading Karenin on his leash with the other

Lexikální sloveso (4 x):

Odešel s pokrčením ramen – He shrugged and left
shledával jsem s úlevou, že – I was relieved to find
s očima přimhouřenýma šla za ním – She ... followed him out, squinting

Formule (2 x):

tak co s ním – so why did we bother
s pozdravem – Yours sincerely

Adjektivum (1):

řekl jsem jim s kamennou tvář – I said stony-faced

Komplexní předložka (1 x):

Domů jsem šel společně s Jaromírem – I walked home in the company of Jaromir

Specifickým jevem mezi anglickými ekvivalenty předložky *s* je transpozice české adverbialní fráze do koordinačního spojení, ať už v pozici objektu, subjektu či jiné. Projevuje se tu silná tendence převádět formálně hypotaktické výrazy se

sociativní významem typu *Otec s matkou* na poměr slučovací, *Father and mother*. Patří sem i pozoruhodné převádění předložkového adverbiale do rozšířeného koordinovaného podmětu: *zplodil s ní jednoho syna – they had a son*. Mezi další zajímavosti, ovšem spíše individuálního rázu, patří např. transpozice adverbiale do premodifikační pozice (z *nakladatelství mi přijde nazpět s jedinou větou – I'll get a one-sentence reply*) nebo překlad atributivní předložkové fráze přímým předmětem díky valenci gerundiálního ekvivalentu (*setkání se mnou – meeting me*).

U 154 výskytů české předložky *s*, které mají nepředložkové ekvivalenty, je rozložení čtyř hlavních užití mnohem rovnoměrnější než u *v*: adverbialní předložková fráze 54, předložkové slovesa 42, atributivní předložková fráze 40, pouze komplexní sloveso je zastoupeno méně, 17. Zároveň překlad těchto čtyř typů užití je rozmanitější než u *v*: česká **adverbialní předložková fráze** je překládána velmi vyrovnaně pěti způsoby: *restrukturací* (10), *příslowcem* (9), *substantivem v předmětu* (8), *souřadným spojením* (7) a *substantivem v podmětu* (6); **předložkové sloveso** je opět nejčastěji překládáno *tranzitivním slovesem* (36); **atributivní předložková fráze** má tři dominantní překlady, *premodifikátor* (16), *souřadné spojení* (11) a *participiální postmodifikace* (10); konečně **komplexní sloveso** je opět nejčastěji překládáno *komplexním slovesem* bez předložky (15).

■ 3.3. Souhrnný obraz lexikálně-strukturálních ekvivalentů

Z Tab. 2 lze vyčíst základní rozdíly v distribuci ekvivalentů předložky *v* a *s*. Zatímco poměr předložkových a nepředložkových ekvivalentů je u obou předložek zhruba stejný (*v*: 72,8%, 27,2%; *s*: 70,3%, 29,7%), rozdíly mezi oběma skupinami nepředložkových ekvivalentů jsou výraznější. Konkrétně u předložky *v* se objevilo dvakrát více implikovaných ekvivalentů (26,4%) než u předložky *s* (13,5%). Je možno spekulovat, že převážně prostorovou informaci předložky *v* je snazší vyjádřit kontextem než relační informaci předložky *s*.

ekvivalent	S	Nom Pred	O			A	Modif		V		Restr	jiné			F	celkem
			Op	Vt	Vk		Prm	PPs	Lx	NN		Kon	Rel	PrK		
Celkem <i>v</i>	19	7	9	11	4	25	9	1	8	-	16	7	2	2	-	120
Celkem <i>s</i>	11	1	8	40	17	10	18	10	4	18	14	-	-	1	2	154

Tabulka 7: porovnání lexikálně-strukturálních ekvivalentů předložek *v* a *s*

Zkratky: **S** podmět; **NomPred** jmenná část přísudku (nebo doplněk předmětu); **O** předmět; **Op** přímý předmět (z adverbiale), **Vt** přímý předmět (z předložkového předmětu), **Vk** předmět komplexního slovesa bez předložky; **A** příslovečné určení (zahrnuje Adv + Advl); **Modifikátor** substantiva: **Prm** premodifikátor, **PPs** participiální posmodifikátor; **V - Lx** lexikální ekvivalent slovesný; **Restr** restrukturační (zahrnuje R + Rv); jiné protějšky: **PrK** komplexní předložka; **F** formule/fráze

Jak vyplývá z Tab. 7, škála lexikálně-strukturních ekvivalentů je u obou předložek stejná až na několik výjimek: u předložky *v* se objevují navíc adverbialní intenzifikátory (v rámci příslovečného určení) a konektory, které nejsou mezi ekvivalenty předložky *s*, zatímco mezi ekvivalenty předložky *s* se objevují formule, ale především koordinační spojení. Rozdíly jsou i v zastoupení ekvivalentů: nejpočetnější ekvivalenty předložky *v* jsou příslovce, podměty a restrukturační, nejfrekventovanější mezi ekvivalenty předložky *s* jsou tranzitivní sloveso, koordinační spojení, premodifikátor a komplexní sloveso.

Korelaci mezi češtinou a angličtinou lze shrnout takto: celkově jsou čtyři hlavní užití českých předložkových frází (adverbialé, atribut, předložkové a komplexní sloveso) s nepředložkovými ekvivalenty překládána u obou předložek stejným typem lexikálně-strukturního ekvivalentu: adverbialé > restrukturační, nepředložkové adverbialé, substantivum v podmětu a předmětu; postponovaný atribut > premodifikátor; předložkové sloveso > tranzitivní sloveso; komplexní sloveso > komplexní sloveso bez předložky. Nicméně každá předložka má své specifikum: při překladu české adverbialní fráze s předložkou *v* se velmi výrazně uplatňuje překlad substantivem v podmětu, pro překlad předložkových frází s předložkou *s* je typický převod na souřadné spojení a u atributivní fráze překlad participiální postmodifikací.

Z hlediska dělení na ekvivalenty systémové (vycházející z typologické povahy obou jazyků) a lexikální (tj. podmíněné vlastnostmi konkrétních lexikálních jednotek) má ze tří kandidátů na systémový ekvivalent (Adv > S, předložková fráze+konektor > konektor, postmodifikující předložková fráze > participiální postmodifikátor) k systémovému překladu nejbližší typ Adv > S. Rozlišení ekvivalentů na systémové a lexikální neznamená, že volba toho či onoho nepředložkového ekvivalentu je tím jednoznačně podmíněna a že by nebylo možné užít předložkového ekvivalentu. Nicméně v podobné studii překladu anglického *with* do němčiny Schmieđ a Finková (2000) mimo jiné konstatují, že tam, kde je to možné, překladatelé vědomě volí většinou ekvivalent jiný než *mit*, tedy i nepředložkový.

4. Implikované ekvivalenty

Jak vyplývá z Tab. 2 z celkového počtu 341 nepředložkových ekvivalentů bylo 274 (80,6 %) označeno jako lexikálně-strukturní ekvivalenty a pouze 67 (19,4 %) z nich bylo identifikováno jako implikované ekvivalenty. Jak vyplyne z příkladů níže, implikované ekvivalenty jsou velmi různorodé a najít společného jmenovatele je poměrně obtížné. Část z nich je záležitostí implikované endoforické či exoforické reference, presupozice, část je záležitostí odlišného výrazového úzu, část je věcí překladatelovy preference a některé případy jsou jednoduše výsledkem špatného překladu či nepochopení textu a omylu.

■ 4.1. Implikované ekvivalenty předložky v/ve

Jak už bylo zmíněno, distribuce implikovaných ekvivalentů (s celkovým počtem 43) je na rozdíl od rozložení lexikální strukturních ekvivalentů u předložky s nápadně diferencovaná (srov. Tab. 3) a ukazuje na výrazné individuální překladatelské styly, a to zejména proto, že jde vesměs o překlady nevy nucené, kdy překladatel má možnost českou předložkovou frázi formálně přeložit, ale z nějakého důvodu tak nečiní. Konkrétně u Kunderova románu nacházíme nejvíce těchto ekvivalentů (25), což naznačuje poměrně volný překlad na rozdíl od zbývajících dvou překladů s přibližně stejným zastoupením (Klíma, 8; Viewegh 10).

Klíma:

Vlaky teď lomozily v hloubi pod námi – The trains were now thundering along below us posedlý myšlenkou, co musím v životě stihnout – obsessed by the thought of what I had to accomplish

hned ve dveřích jsem zaznamenal napětí – as soon as I'd walked in I could sense the tension

v jednom okamžiku se cosi přihodilo – something must have happened

V té chvíli mě vyděsila představa – I was alarmed at the thought that

Kundera:

Držela v ruce lahvičku s tisíci medicinou, lila si ji do úst – She was pouring something from a medicine bottle down her throat

A v té chvíli se všechny začaly smát – Which made everybody laugh

má kufr v úschovně na nádraží – had left her suitcase at the station

hranice ... nejsou již otevřeny jako v době, kdy odcestovali – the borders ... were no longer open

Viewegh:

nýbrž v úterý 16. června 1992 v bílé obálce v našem kastlíku – but in a white envelope in our letter-box on 16th June 1992

Chvátalová-Suková však v kabinetě nebyla – But Chvatalova-Sukova was not present

dříve než jsem si v hlavě stihl srovnat své pocity – before I had even had time to collect my thoughts

kde mi v hotovosti vyplatil deset tisíc korun – and paid me ten thousand crowns

je ve vás vaše profesionální hrdost zasuta poměrně hluboko – then your professional pride is fairly well submerged

Některé případy ukazují, že mezi implikovaným ekvivalentem a lexikálně-strukturním překladem je jen velmi úzká hranice, resp. že je lze chápat obojím způsobem: *prožíval rozvod ve slavnostní náladě – he celebrated the event* (Kundera); *je ve svém dosavadním životě nešťastná – she had never really been happy before* (Kundera).

■ 4.2. Implikované ekvivalenty předložky s/se

Situace implikovaných ekvivalentů předložky *s* (viz Tab. 5) je v jistém smyslu ještě vyhraněnější než u předložky *v*. Potvrzuje se, co bylo řečeno o překladu Kunderova románu, totiž že počet těchto ekvivalentů v Kunderově překladu (17) výrazně překračuje, dokonce výrazněji než u přeložky *v*, jejich počet v obou dalších románech, kde je opět vyrovnaný (Klíma 3; Viewegh 4). Nicméně celkově (24 výskytů) je těchto ekvivalentů téměř o polovinu méně než u předložky *v*, což by naznačovalo, že sémantika předložkových frází *s* předložkou *s* poskytuje méně prostoru k implikativnímu vyjadřování.

Klíma:

pozorně a s účastí – attentively

jestli se mi s ní líbili – if it was good for me

lidí, .. s nimiž nikdo neusedne k ... stolu - people who are no longer visited by

Kundera:

Když jsem tě viděl, jak jsi byla s to riskovat život – You've been out there risking your life
matka [mu] ... odřekla schůzku se synem – the boy's mother ... cancelled a scheduled
visit

Lahvička s valeriánskými kapkami vypadla na zem – The bottle fell to the floor

kráčela po pokoji se sklenkou vína - strode back and forth, wine in hand

Spolu s ní v něm byl jen - The only other people in the audience were

vzala si buřinku s sebou – she took it along

Pak ho vzala kolem pasu a začala s ním tančit – she put her arm around his waist and
began dancing

Viewegh:

že to s ní budu mít těžké – That I was going to have my work cut out

mívám problémy s bezděčným vkládáním protetického h - whenever I get drunk an
involuntary prothetic h slips into my speech

Souhrnem je nutno říci, že přestože případy, které jsou zde označeny jako implikované ekvivalenty, představují v celkovém souboru pouze 4,4. % případů (viz Tab. 1), tedy jev zdánlivě okrajový, problematika motivace těchto překladových elips je velmi zajímavá. Na rozdíl od mechanického vynechání části textů, s kterými se informace nenahraditelně ztrácí, implikované ekvivalenty, nejde-li o překladatelské omyly, lze chápat jako jistý způsob snižování redundance a zkoumání důvodů, které k tomu vedou, může nepochybně přinést zajímavé postřehy o specifických odlišnostech výstavby českého a anglického textu. Zasloužily by si proto hlubší prozkoumání na větším vzorku, než je v této studii možné.

5. Závěr

Anglické nepředložkové ekvivalenty českých předložek (předložkových frází), jsou vzhledem k jejich poměrně vysoké četnosti (zhruba čtvrtina až třetina celkového počtu ekvivalentů) při kontrastivním popisu angličtiny a češtiny neprávem opomíjeny. Obě podskupiny, lexikálně-strukturní i implikované ekvivalenty, představují specifická překladatelská řešení. V obou lze najít typy, které jsou výrazně systémové povahy, i když většina z nich je spíše lexikálně podmíněná. Překlad české předložky je dán nejen možnostmi výběru z anglických předložek, ale i volbou anglické lexikální jednotky, která je užita jako ekvivalent komplementu nebo řídicího členu výchozí předložky. Do hry vstupují faktory volnosti a vázanosti předložky ve výchozím i cílovém jazyce (srov. Biber a kol. 1999), sinclairovská terminologická a frazeologická tendence výstavby textu a další, díky nimž se předložky řadí do početné skupiny zvané „the lawless“ (Sharoff 2004), tj. slov, jejichž překlad činí nejen studujícím, ale i překladatelům poměrně velké potíže. Zevrubný popis nepředložkových ekvivalentů (tedy nejen předložkových) je podmínkou pro sestavení adekvátního lexikografického hesla dané předložky i pro další praktická využití.

Literatura

- Adamska-Salaciak A., 2008, *Prepositions in Dictionaries for Foreign Learners: A Cognitive Linguistic Look*. In eds E. Bernal and J. DeCesaris, *Proceedings of the XIII EURALEX International Congress* (Barcelona, 15-19 July 2008). Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 1477-1486.
- Biber D., S. Johansson, G. Leech, S. Conrad, E. Finegan, 1999, *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Pearson Education, Harlow, Essex.
- Čermák F., Křen, M. a kol., 2004, *Frekvenční slovník češtiny*. Nakladatelství lidové noviny, Praha.
- Čermák F. a kol., 2007, *Frekvenční slovník mluvené češtiny*. Karolinum, Praha.
- Čermák F., Křen, M. a kol., 2011, *Frequency Dictionary of Czech. Core Vocabulary for Learners*. London: Routledge.
- Dušková L. a kol., 1988, *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Academia, Praha.
- Klégr A., M. Malá, 2009, *English Equivalents of the Most Frequent Czech Prepositions. A Contrastive Corpus-based Study*. In *5th Corpus Linguistics Conference Proceedings*, 2009, 20-23 July 2009, University of Liverpool, UK, <http://www.liv.ac.uk/english/CL2009>; *English Equivalents of the Most Frequent Czech Prepositions. A Contrastive Corpus-based Study*.
- Leech G., P. Rayson, A. Wilson, 2001, *Word Frequencies in Written and Spoken English* (based on the BNC). Longman, Harlow.
- Malá M., P. Šaldová, A. Klégr, 2010, *English equivalents of the Czech preposition v/ve from the point of view of the 'open-choice principle' and the 'idiom principle'*. In eds F. Čermák, P. Corness, A. Klégr, *InterCorp: Exploring a Multilingual Corpus*. Nakladatelství lidové noviny, Praha.

- Schmied J., B. Fink, 2000, Corpus-based contrastive lexicology: the case of English with and its German translation equivalents. In eds S. P. Botley, A. M. McEnery, A. Wilson, *Multilingual Corpora in Teaching and Research*. Rodopi, Amsterdam / Atlanta, GA.
- Sharoff S., 2004, Harnessing the lawless: using comparable corpora to find translation equivalents. *Journal of Applied Linguistics*, Vol. 1, No. 3. (2004), 333-350.
- Sinclair J., 1991, *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford University Press, Oxford.

Primární prameny:

- Klíma I., 1990, *Láska a smetř*. Československý spisovatel, Praha.
- Klíma I., 1993, *Love and Garbage*. Vintage International - překlad Ewald Osers
- Kundera M., 2006, *Nesnesitelná lehkost bytř*. Atlantis, Brno.
- Kundera M., 1984, *The Unbearable Lightness of Being*. Penguin – překlad Michael Henry Heim.
- Viewegh M., 1994, *Výchova dívek v Čechách*. Český spisovatel, Praha.
- Viewegh M., 1997, *Bringing up Girls in Bohemia*. USA: Readers International – překlad A.G. Brain.